

ПЛАН-КОНСПЕКТ уроку з фінансової грамотності

на тему

“Грошова реформа: що, навіщо та як?”

для учнів старшої школи

Зміст

Розгорнутий план та загальна інформація про урок	3
Що таке грошова реформа та навіщо вона потрібна?	5
Види грошових реформ	6
Особливості проведення грошових реформ	10
Грошова реформа 1996 року	12
Контрольні запитання	15
Додаткові завдання	15
Відповіді до завдань робочого зошита	16

Тема уроку “Грошова реформа: що, навіщо та як?”

Мета уроку: ознайомити учнів зі світовою та вітчизняною практиками підвищення ефективності грошового обігу та особливостями проведення грошових реформ.

Розгорнутий план уроку

1. Що таке грошова реформа та навіщо вона потрібна?
 - 1.1. Поняття грошової реформи
 - 1.2. Причини проведення грошових реформ
2. Види грошових реформ
 - 2.1. Повні та часткові грошові реформи
 - 2.2. Формальні та конфіскаційні грошові реформи
 - 2.3. Одномоментні та паралельні грошові реформи
3. Особливості проведення грошових реформ
 - 3.1. Методи проведення грошових реформ
 - 3.1.1. Нуліфікація
 - 3.1.2. Деномінація
 - 3.1.3. Ревальвація
 - 3.1.4. Девальвація
 - 3.2. Чинники успішності грошових реформ
4. Грошова реформа 1996 року
 - 4.1. Передумови та підготовка до проведення грошової реформи в Україні
 - 4.2. Перебіг грошової реформи 1996 року

Терміни, які учні вивчать під час уроку: грошова система, грошова реформа, повні та часткові грошові реформи, формальні та конфіскаційні грошові реформи, одномоментні та паралельні грошові реформи, нуліфікація, деномінація, девальвація, ревальвація, купоно-карбованець, інфляція, гіперінфляція, фабрика банкнотного паперу, банкотно-монетний двір, покоління банкнот.

По завершенню уроку учні будуть знати:

- визначення грошової реформи;
- причини проведення грошових реформ;
- види грошових реформ;
- методи проведення реформ;

- особливості проведення грошової реформи 1996 року в Україні;
- заходи з покращення грошового обігу в Україні у сучасних умовах.

По завершенню уроку учні будуть вміти:

- наводити приклади проведення різних видів грошових реформ;
- ідентифікувати ознаки застосування методів стабілізації грошового обігу;
- пояснювати основні етапи реалізації грошової реформи 1996 року в Україні.

Що необхідно для проведення уроку?

- тематична презентація PowerPoint;
- 3 тематичних плаката;
- роздруковані індивідуальні робочі зошити для виконання учнями вправ на закріплення матеріалу уроку;
- кольорові олівці/фломастери;
- монітор для перегляду відеороликів.

Матеріали є доповненням до проведення у школі уроків з предметів “Історія України”, “Українська література”, “Географія”, “Фінансова грамотність” або можуть використовуватися для проведення класної години.

Конспект уроку

Питання І. Що таке грошова реформа та навіщо вона потрібна?

Доброго дня!

Дорогі учні, у вересні 2021 року Україна святкує 25-ліття проведення грошової реформи, внаслідок якої народилась наша національна грошова одиниця – гривня. Ця подія мала важливе значення для розбудови незалежності та економічної самостійності нашої країни.

Питання:

Учні, хто з вас чув про реформу 1996 року? Можливо, ваші рідні розповідали, як в Україні з'явилась гривня (слайд 1). – Відповіді.

Молодці, дякую за відповіді! Сьогодні гривня – один із символів нашої країни. Гривня – це не лише засіб платежу чи міра вартості товарів і послуг. Відвідуючи нашу країну, з банкнот гривні іноземці дізнаються про видатних українців, які здійснили вагомий внесок у розвиток нашої країни, її науки та культури, про визначні місця та унікальні пам'ятки архітектури. Центральні банки різних країн приділяють багато уваги зовнішньому оформленню національних грошей, бо це своєрідна візитівка держави.

Перш, ніж ми розглянемо, як відбувалась в Україні грошова реформа 1996 року, поговоримо спочатку про види грошових реформ, за яких обставин вони проводяться і що необхідно, щоб грошові реформи були успішними.

Сучасне життя важко уявити без грошей. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні звичного для нас способу життя. У грошовому вимірі люди визначають вартість різних товарів і послуг, отримують винагороду за виконану роботу (заробітну плату), за допомогою грошей обмінюються результатами своєї праці (товарами й послугами), завдяки накопиченню грошей створюють резерв коштів для покриття раптових витрат або забезпечують життя на старості.

Форма організації грошового обігу в країні, що склалася історично та закріплена законом, називається **грошовою системою**. Кожна держава піклується про стабільне функціонування національної грошової системи, щоб населення та підприємства могли вільно користуватися національною валютою для здійснення розрахунків, накопичення коштів та отримання позик. Також саме у грошовому вираженні від населення та підприємств до Державного і місцевих бюджетів надходять податки, які згодом перерозподіляються на фінансування різноманітних державних програм, створення суспільних благ (наприклад, будівництво доріг і мостів, фінансування охорони здоров'я, освіти, науки, армії), виплату державних пенсій та інших соціальних допомог.

Однією з ознак стабільності грошової системи є високий рівень довіри населення та фірм до національних грошей, широке використання їх у повсякденному житті. Час від часу для підвищення ефективності функціонування грошової системи або для вирішення

важливих суспільно-політичних завдань центральні банки різноманітних країн проводять грошові реформи.

Питання:

Отже, нумо з'ясуймо, що варто розуміти під грошовою реформою? Як ви вважаєте, що таке грошова реформа? – Відповіді.

Грошова реформа – це комплекс заходів органів державної влади, спрямованих на кардинальні зміни існуючої в країні системи грошового обігу.

Грошові реформи проводились з давніх давен задля покращення функціонування грошової системи країни. Їхня мета – підвищення стабільності та зручності національної валюти, або ж запровадження нової грошової одиниці, що буде виконувати всі функції грошей (міра вартості, засіб обміну та засіб накопичення).

Питання:

Учні, як ви вважаєте, що може стати поштовхом до проведення грошових реформ? – Відповіді.

Світова історія показує, що найпоширенішими причинами проведення грошових реформ є наступні:

- поява нової держави, зміна державного устрою країни (наприклад, внаслідок розпаду імперій або зміни політичної еліти країни), об'єднання країн (як у випадку Європейського Союзу);
- економічні та фінансові кризи, що мають значні негативні наслідки (втрата довіри населення до національних грошей, невиконання національною валютою ключових функцій грошей, поширення в країні практики розрахунків і заощадження коштів у стабільнішій, іноземній валюті або перехід значної кількості розрахунків на бартер – прямий обмін товарами та послугами);
- незручність наявних грошових засобів у розрахунках (невикористання банкнот або копійок дрібних номіналів, зростання кількості випадків підробки грошей, складність розрахунків банкнотами з великою кількістю нулів).

Рекомендовано виконати вправи №1, 2 в робочому зошиті

Питання II. Види грошових реформ

З міжнародної практики відомо багато видів грошових реформ. Про основні з них ми поговоримо зараз.

За масштабами запланованих змін грошової системи країни розрізняють повну та часткову грошові реформи.

Повна (або радикальна) грошова реформа передбачає створення нової грошової системи із запровадженням в обіг нової грошової одиниці. Як правило, така реформа вимагає багато часу на підготовку і проведення. Перед початком таких реформ необхідно стабілізувати економіку країни, зменшити дефіцит державного бюджету.

Запровадження у вересні 1996 року в Україні постійної національної валюти – гривні – відбулося саме внаслідок проведення повної грошової реформи.

Часткова грошова реформа – реформа, при якій відбувається зміна лише окремих елементів грошової системи країни, зокрема: виду, дизайну та елементів захисту банкнот і монет, заміна банкнот дрібних номіналів монетами тощо.

Часткові грошові реформи проводяться регулярно – частіше, ніж повні, і потребують значно менше часу, зусиль та витрат.

За особливостями обміну старих грошей на нові є формальні та конфіскаційні грошові реформи.

Формальні грошові реформи – це реформи, що стосуються удосконалення технічних характеристик грошового обігу, зокрема: впровадження нових банкнот при одночасному або поступовому вилученні банкнот старого зразка. Водночас обмін старих грошей на нові здійснюється в пропорції 1:1.

Три причини проведення таких реформ:

- покращення фізичних якостей банкнот (наприклад, збільшення зносостійкості грошових знаків, зміна розміру банкнот під нові банкомати або платіжні термінали);
- посилення боротьби з підробленими грошима (осучаснення елементів захисту банкноти від підробок);
- зміна зовнішнього вигляду банкнот, їхнього стилістичного оформлення (наприклад, заміна портретів видатних діячів на зображення унікальних пам'яток природи, геометричні фігури тощо).

Так, за роки незалежності дизайн банкнот гривні оновлювався чотири рази. Банкноти кожного наступного покоління мають сучасніше оформлення, краще захищені від підробок, можуть довше використовуватися в обігу. У міжнародній практиці осучаснення дизайну банкнот відбувається кожні 5–7 років.

Цікаві факти

На сьогодні існує чотири покоління гривні (слайди 2-11):

I – 1992-го року випуску;

II – 1994–2001 роки;

III – 2003–2016 роки;

IV – 2014–2020 роки.

Лише два перші покоління банкнот гривні 1992 і 1994 років мали однаковий розмір. А от гривні III та IV поколінь вже мають різні розміри залежно від номіналу.

Конфіскаційні грошові реформи ще називають реформами “шокової терапії”. При проведенні цього виду реформ обмін старих грошей на нові здійснюється у різних пропорціях – залежно від кількості пред’явлених до обміну банкнот та залежно від форми зберігання грошей (готівка або кошти на банківських рахунках).

Конфіскаційні грошові реформи часто негативно сприймаються суспільством, відображаються у зниженні довіри до уряду.

За тривалістю проведення грошові реформи поділяються на одномоментні та паралельні.

Одномоментні грошові реформи – це реформи, під час яких старі гроші обмінюються на нові за короткий строк – як правило, 10–15 днів.

Саме одномоментною була в Україні грошова реформа 1996 року, коли в обіг ввели гривню. Її активна фаза тривала два тижні: з 2 по 16 вересня. Конфіскаційні грошові реформи за особливостями й цілями проведення (“шокова терапія”, щоб вилікувати хронічні хвороби економіки) також є одномоментними.

При **паралельних грошових реформах** нові гроші витісняють з обігу старі гроші поступово. У результаті, упродовж певного часу в обігу можуть знаходитися дві грошові одиниці: стара і нова.

Питання:

Учні, чи помічали ви, що сьогодні в Україні в обігу можна зустріти деякі банкноти гривні у двох варіантах оформлення? Хто може назвати, які це номінали банкнот? – Відповіді.

Молодці, спостережливі, дякую за відповіді! Отже, банкноти номіналом 20, 50, 100, 200 та 500 гривень сьогодні в обігу є двох видів (слайди 6-10). Це банкноти третього та четвертого поколінь. І ті, й ті є законними платіжними засобами. З часом банкноти останнього, четвертого покоління повністю витіснять з обігу банкноти третього покоління.

Історична довідка

Найрадикальнішою грошовою реформою конфіскаційного типу вважається реформа у Західній Німеччині у 1948 році. Тоді у кризовій ситуації опинилися всі галузі економіки, грошова система країни була повністю знищена.

20 червня, у перший день реформи громадяни могли обміняти лише 40 старих рейхсмарок на нові німецькі марки у співвідношенні 1:1. У серпні за таким же курсом дозволили обміняти ще 20 марок.

За банківськими депозитами вчинили наступні заходи: 70% від їхньої суми анулювали, 20% перевели на строкові вклади терміном на 20 років і лише 10% суми депозитів перерахували у нову грошову одиницю.

У результаті анулювали понад 93% депозитів і готівки, що належала населенню. Також списали державний борг.

Завдяки таким жорстким заходам вдалось стабілізувати ситуацію на ринку та закласти основи для економічного відродження повоєнної Німеччини.

Питання:

Пригадаймо ще один приклад проведення в Україні паралельної грошової реформи, яка, до речі, теж триває прямо зараз. Я дам вам маленьку підказку: ця реформа стосується банкнот дрібних номіналів. Ну як, здогадалися? – Відповіді.

Дякую за відповіді! Так, йдеться про поступову заміну в обігу банкнот номіналом 1, 2, 5 та 10 гривень монетами відповідних номіналів (слайд 12). Спеціально обмінювати ці банкноти на монети не потрібно. Усе відбувається поступово, природнім шляхом: потрапляючи до банків, ці банкноти передаються в Національний банк і у такий спосіб вилучаються з обігу.

Використання монет замість банкнот дрібних номіналів економічно доцільніше, дозволить зменшити витрати держави на обслуговування грошового обігу.

Питання:

Учні, як ви думаєте, який термін життя готівкових грошей? Як довго їх можна використовувати для розрахунків?

Цікаві факти

За розрахунками Національного банку термін “життя” монет близько 20–25 років – значно довший, ніж “життя” банкнот.

Банкноти низьких номіналів 1, 2, та 5 гривень перебувають в обігу від півроку до 8 місяців; банкноти номіналом 10, 20 та 50 гривень – зазвичай в обігу до трьох років.

Банкноти середніх номіналів 100 гривень та 200 гривень – в обігу 5–8 років; а банкноти найвищих номіналів 500 гривень та 1000 гривень “живуть” найдовше – понад 8 років.

Паралельні грошові реформи в Україні останніх років (поступове виведення з обігу банкнот третього покоління номіналом 20, 50, 100, 200, 500 гривень та заміна дрібних банкнот 1, 2, 5, 10 гривень на монети відповідного номіналу) також є прикладами часткових і формальних грошових реформ.

Наостанок варто зазначити, що проведення грошових реформ будь-якого виду вимагає ретельної підготовки, ґрунтовних аналітичних розрахунків і досліджень, залучення різноманітних фахівців у сфері економіки, логістики, злагодженої командної роботи представників влади та фінансових установ, що долучаються до обміну грошей. Кожна грошова реформа – індивідуальна, відображає унікальні історичні, політичні й соціально-економічні умови країни, де й коли вона проводиться.

Рекомендовано виконати вправи №3, 4 в робочому зошиті

Питання III. Особливості проведення грошових реформ.

Тепер поговоримо про методи проведення грошових реформ. Загалом їх є 4 види:

- нуліфікація;
- деномінація;
- повна відмова від національної валюти;
- ревальвація (за часів золотого стандарту);
- девальвація (за часів золотого стандарту).

Питання:

Учні, чи чули ви раніше ці назви? Хтось може навести приклади? – Відповіді.

При **нуліфікації** (з лат. “nullificatio” – знищення) держава скасовує знецінені гроші, вилучає їх з обігу й замінює новими грошовими знаками. Це по суті оголошення державою знецінених грошей недійсними.

Нуліфікація проводиться за умови надзвичайно великої недовіри до національної валюти, значного падіння її купівельної спроможності (внаслідок високих темпів інфляції – гіперінфляції). За таких обставин обмін старих банкнот на нові – недоцільний, необхідно вживати кардинальні заходи.

Довідково: інфляція – тривале зростання загального рівня цін, що відображує зниження купівельної спроможності грошей.

Гіперінфляція – ситуація, коли ціни стрімко зростають разом зі швидким знеціненням грошей (темпи інфляції понад 50% на місяць).

Цікавим є приклад нуліфікації у 1999–2002 роках при переході на євро та одночасній

Історична довідка

Деномінація була проведена після I Світової війни у Німеччині через гіперінфляцію і знецінення марки в 1,6 трильйони разів. У 1924 року 1 нова марка обмінювалась на 1 трильйон старих рейхсмарок (слайд 13).

У Греції в листопаді 1944 року 50 млрд. старих драхм обмінювались на одну нову драхму.

Під час деномінації в Туреччині у 2005 році “старі” ліри обмінювались на “нові” за курсом мільйон до одного (слайд 14).

Історична довідка

В Україні нуліфікація відбулася у 1996 році. Знецінену грошову одиницю – український карбованець – замінили на гривню в пропорції 100 000 : 1.

Цікавим є досвід Аргентини у сфері нуліфікації грошей. У 1985 році валюту під назвою песо, що була національними грошима цієї країни понад 150 років, замінили на аустраль. Однак у 1992 році песо повернувся, замінивши знецінений аустраль.

відмові низки європейських країн від національних валют. Однак цей випадок радше став винятком, адже жодної гіперінфляції в цих країнах на той час не було. Потреба у спільній валюті виникла внаслідок створення регіонального об'єднання країн – Європейського Союзу.

Наступний метод проведення грошової реформи – **деномінація**. Це зменшення номіналу національної валюти без зміни її

назви. Як правило, деномінація проводиться внаслідок гіперінфляції, з метою стабілізації валюти, полегшення для населення та бізнесу розрахунків.

При деномінації в країні перераховують ціни, зарплату, пенсії, тарифи на комунальні послуги, залишки коштів на депозитах в банках тощо. У такий спосіб кількість грошей в обігу скорочується і купівельна спроможність національної валюти підвищується.

Старі гроші з великим номіналом обмінюються на нові з меншим номіналом за певним співвідношенням: 10:1, 100:1 тощо.

Говорячи про деномінацію, варто згадати досвід Зімбабве – країни в Південній Африці. На початку XXI ст. ця країна боролася із гіперінфляцією і тричі провела деномінацію. Так, у серпні 2006 року “перший” зімбабвійський долар обміняли на “другий” за курсом 1000:1. У серпні 2008 року “другий” долар деномінували за курсом 10 млрд старих доларів до 1 нового. Гіперінфляція повернулася: наприклад, у жовтні ціни в магазинах подвоювались кожні 24 години. Тому у лютому 2009 року знову провели деномінацію – 1 трильйон доларів третього покоління обміняли на 1 новий зімбабвійський долар.

Однак ці заходи виявились марними, економічна ситуація в країні сильно погіршилась, уряд Зімбабве навіть перестав оприлюднювати офіційну статистику по інфляції. 12 квітня 2009 року долар Зімбабве заборонили використовувати у розрахунках. Замість нього жителі країни почали розплачуватися доларами США, фунтами стерлінгів та валютами інших країн зі стабільнішою економікою.

Отже, **повна відмова від національної валюти та перехід країни на інші валюти** – це також один із методів реформування системи грошового обігу. Найчастіше країни зі слабкою економікою переходять на валюти розвинених країн світу (наприклад, долар США).

Свого часу до цього методу також вдався Сальвадор – найменша країна в Центральній Америці. У 2001 році долар США замінив сальвадорський колон. А у 2021 році парламент Сальвадору оголосив біткоїн офіційним платіжним засобом у країні.

Наступні два методи – **ревальвація та девальвація** – використовувалися для реформування грошового обігу раніше – за часів золотого стандарту. Сьогодні це інструменти валютної політики.

У сучасних умовах **ревальвація** – це посилення курсу національної валюти щодо курсу іноземних валют. Тобто при ревальвації національна валюта стає дорожчою, а іноземна – дешевшою.

Історична довідка

Ще 100 років тому поширеною практикою було визначення золотого вмісту валют: банкноти розмінювались на золото за певним курсом. При проведенні в країні ревальвації золотий вміст валюти підвищувався, а при девальвації – навпаки, зменшувався.

Часто метою ревальвації було відновити курс обміну валюти на метал за курсом, що діяв до інфляції. Перша світова війна спричинила інфляцію у багатьох країнах. Тому в Англії під час реформи 1925–1928 рр. був відновлений довоєнний золотий вміст фунта стерлінгів.

Показовий приклад ревальвації – досвід Японії, де зміцнення курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют відбувалось упродовж тривалого часу (з 60-х років ХХ ст.). Навіть під час кризи 1998 року упродовж трьох днів курс її валюти зміцнів по відношенню до долара США на 22,5%.

Ревальвація призводить до нарощення обсягів імпорту (товарів і послуг, що закупаються за кордоном) та інвестицій в іноземній валюті за кордоном.

Питання:

Учні, як ви вважаєте, чи вигідна вітчизняним компаніям-експортерам, які продають свої товари і послуги за кордон, ревальвація?

Дякую за відповіді! Справді, питання ревальвації – дискусійне. З одного боку, приємно, що під час ревальвації національна валюта стає дорожчою до іноземних валюта. Однак для компаній-виробників, які продають свої товари в інші країни, це невигідно. Адже після ревальвації у національній валюті вони отримають менший заробіток, ніж могли б до ревальвації.

Останній метод проведення грошових реформ – **девальвація**. Девальвація – протилежний ревальвації процес. Це послаблення курсу національної валюти відносно іноземних валют.

Внаслідок глобалізації світової економіки найпотужніші країни світу вдаються до ревальвації або девальвації своїх валют в межах торговельних воєн. Так, у серпні 2019 року відбулось падіння курсу китайського юаня щодо долара США (девальвація юаня) у відповідь на підняття Сполученими Штатами торгових тарифів на товари з Китаю.

Отже, варто запам'ятати, що **з відміною прив'язки курсу національних валют до вмісту золота (у 70-х роках ХХ століття) ревальвація та девальвація перестали бути методами проведення грошових реформ, а є інструментами валютної політики держави.**

Рекомендовано виконати вправи № 5-8 в робочому зошиті

Питання:

Учні, які умови, на вашу думку, необхідно забезпечити, щоб грошові реформи були вдалимими?

Дякую за відповіді! Як показує міжнародна практика, успіх реформ часто залежить від таких чинників:

- політична стабільність в країні, довіра населення до державної політики, центрального банку – координатора грошової реформи;
- прозорість умов проведення грошової реформи, широке інформування населення;

- стабільність національної економіки, створення умов для економічного зростання в країні;
- зростання доходів Державного бюджету, відмова від покриття дефіциту (ситуація, коли витрати Державного бюджету перевищують доходи) за рахунок емісії (випуску) грошей;
- достатність у країні золотовалютних резервів для підтримки стабільного курсу національної валюти.

Питання III. Грошова реформа 1996 року в Україні

Тепер розгляньмо, як 25 років тому гривня стала офіційною валютою нашої країни.

24 серпня 1991 року Україна проголошена суверенною незалежною державою. Одним із першочергових завдань української влади стало створення власної грошової системи та заміна радянських рублів на національну валюту.

У грудні 1991 року Верховна Рада України затвердила назву постійної української валюти – “гривня”. Вона відповідала традиціям доби Київської Русі та періоду визвольних змагань 1917–1921 років. Також погодили зображення на лицьовій стороні банкнот номіналом 1–500 гривень, що й досі актуальні.

1992 року рублі повністю вилучаються з обігу і замінюються єдиною грошовою одиницею – **українським карбованцем**, який у народі називався “**купоно-карбованцем**” (слайд 15). Це були “перехідні” гроші, що планували використовувати поки українська економіка не стабілізується.

На початку 90-х років ХХ ст. Україна зіштовхнулася з глибокою економічною кризою, спадом виробництва, кризою неплатежів, падінням доходів населення, гіперінфляцією.

За таких обставин запроваджувати постійну національну валюту було ризиковано. Однак це не завадило розпочати підготовку до появи в Україні гривні.

Дизайн банкнот гривні розробили українські художники Василь Лопата та Борис Максимов. Через відсутність на початку 90-х років в Україні Банкнотно-монетного двору (почав діяти у 1994 році) ще у жовтні 1991 року було замовлено

Історична довідка

У 1991 році в Україні індекс споживчих цін (показник, за яким вимірюють зміну цін на набір товарів та послуг, які найчастіше купує населення для власного споживання) становив 290%, у 1992 році – 2000%, а у 1993 році – 10156%. У той час Україна стала світовим рекордсменом за темпами гіперінфляції.

У складних економічних умовах купоно-карбованець швидко знецінився. Якщо у 1992 році найвищою за номіналом банкнотою, що перебували в обігу, були 1000 карбованців, то в 1993 році – вже 100 тисяч карбованців, в 1994 році – 500 тисяч, а в 1995 – 1 мільйон карбованців.

Темпи зростання середньої заробітної плати значно відставали від темпів зростання цін в країні. Українці мали на руках величезні суми грошей, за які небагато могли купити.

виготовлення 1, 2, 5, 10 і 20 гривень канадської компанії “Canadian Banknote Company”, а потім 50, 100 та 200 гривень – британській компанії “Thomas De La Rue” (слайд 16).

Розмінні монети карбували на Луганському верстато-будівному заводі, і частково – на Монетному дворі в Італії.

Цікаві факти

Перший “похід по гривню” розпочався 19 серпня 1992 року з порту Іллічівськ Одеської області. Теплохід “Петр Алейников” у режимі повної секретності вирушив за маршрутом “протока Босфор – Середземне море – протока Гібралтар – Атлантичний океан – протока святого Лаврентія, Монреаль, Канада”.

На зворотному шляху судно зайшло на Мальту, де 28 та 29 вересня загрузили ще контейнери з гривнями виробництва англійської компанії “Thomas De La Rue”.

2 жовтня 1992 року теплохід “Петр Алейников” пришвартувався в порту “Октябрьський” біля Миколаєва, де контейнери з гривнями перевантажили і уже по Дніпру у супроводі підрозділів Служби безпеки України і Міністерства внутрішніх справ доправили до Києва та у регіональні відділення Національного банку.

Загалом “по гривню” здійснили два морські “походи”: у 1992 та 1993 роках. Останню партію банкнот перевозили літаком.

У 1995 році і першій половині 1996 року економічна ситуація покращилась: темпи інфляції значно знизилась, призупинився спад виробництва, стабілізувався курс українського карбованця до іноземних валют, зростали доходи населення. Тож склались передумови для проведення в Україні грошової реформи та запровадження гривні.

25 серпня 1996 року в газетах, по радіо та телебаченню повідомили про Указ Президента України Леоніда Кучми “Про грошову реформу в Україні”. Згідно з ним з 2 по 16 вересня Національний банк України під керівництвом Віктора Ющенка вилучив з обігу українські карбованці та замінив їх на постійну валюту – гривню і її соту частину, копійку.

У перший же день реформи за встановленим курсом були перераховані у гривні ціни в магазинах, тарифи на комунальні та інші послуги, заробітна плата, стипендії, пенсії, кошти підприємств та вклади громадян на рахунках у банках. Жодні обмеження та заходи, характерні для грошових реформ конфіскаційного типу, не застосовувались.

Цікаві факти

Українські купоно-карбованці обмінювали на гривні у такому співвідношенні: 100 000 купоно-карбованців на одну банкноту номіналом 1 гривня.

Під час грошової реформи в обіг були введені банкноти номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50 і 100 гривень.

Банкноти номіналом 200 гривень українці побачили лише 2001 року, 500 гривень – 2006-го, а 1000 гривень – у 2019 році.

17 вересня 1996 року грошова реформа в Україні завершилась, обіг карбованців припинився, єдиним законним платіжним засобом на території України стала гривня та її розмінна монета – копійка.

Під час проведення грошової реформи Національний банк вилучив з обігу основну частину карбованців. Однак ще упродовж чотирьох років населення могло вільно обміняти залишки купоно-карбованців на гривні в регіональних відділеннях Центрального банку.

Сьогодні в Україні в обігу – банкноти гривні третього та четвертого покоління. Україна має власні виробничі потужності для виготовлення банкнот і монет. З 1994 року функціонує Банкнотно-монетний двір НБУ (знаходиться у Києві), а з 1997 року – Фабрика банкнотного паперу (у Малині Житомирської області).

З часу проведення грошової реформи 1996 року банкнотно-монетний ряд гривні скоротився з 16 до 12 номіналів. У найближчі роки у ньому залишаться 6 номіналів монет та 6 номіналів банкнот, що відповідатиме світовій практиці.

Для цього останнім часом Національний банк України послідовно здійснював комплексне реформування готівкового обігу: вилучив з обігу монети номіналом 1, 2, 5 та 25 копійок; замінив паперові банкноти низьких номіналів (1, 2, 5 та 10 гривень) на відповідні металеві обігові монети; увів в обіг нову банкноту – номіналом 1000 гривень; осучаснив дизайн та суттєво посилив захист банкнот гривні.

Робота Національного банку України у сфері грошового обігу була висока оцінена міжнародною спільнотою. Так, у березні 2021 року НБУ отримав престижну міжнародну нагороду Central Banking Awards за осучаснення національної валюти.

Рекомендовано виконати вправу № 9-12 в робочому зошиті

Контрольні запитання

1. Які найпоширеніші передумови проведення грошових реформ?
2. Поясніть різницю між повною та частковою грошовими реформами. Наведіть приклади.
3. Які причини проведення формальних грошових реформ? Чи мали місце в Україні заходи, характерні для такого виду реформ?
4. Чому реформи конфіскаційного типу погано сприймаються суспільством?
5. Які відмінності між паралельною та одномоментною грошовими реформами? Доповніть відповідь прикладами.
6. З міжнародного досвіду, які чинники є запорукою успішності грошових реформ?

7. Назвіть методи проведення грошових реформ, поясніть їхні особливості.
8. Які основні етапи проведення грошової реформи в Україні у 1996 році?
9. Чому поява гривні – це важлива подія в історії нашої країни? Як ви вважаєте, чи складно було проводити грошову реформу 1996 року? Чому?
10. Чому за 25 років з часу проведення грошової реформи в Україні в обігу з'являлися нові покоління банкнот гривні? Скільки на сьогодні існує таких поколінь?

Додаткові завдання

1. Переглянути відеоролик “Наша гривня” на каналі НБУ у [YouTube](#).
2. Виконати вправи за темою уроку у робочому зошиті.
3. Запропонувати школярам написати есе на тему “Якою я хочу бачити українську гривню у майбутньому?”. Мінімальний обсяг – 100 слів.
4. Переглянути серію відеороликів “Гривня – наш символ” на каналі НБУ у YouTube.

Київська гривня
11-13 століття

50 гривень

1 гривня

100 гривень

2 гривні

200 гривень

5 гривень

500 гривень

10 гривень

1000 гривень

20 гривень

Відповіді до завдань робочого зошита

Вправа №1

	А	Б	В	Г
1			20	
2				200
3	500			
4		100		

Вправа №2

	А	Б	В	Г	Д	Е
1			2			
2				50		
3					1	
4		5				
5	10					
6						1000

Вправа №3

50 штук.

Вправа №5

1 – г; 2 – в; 3 – а; 4 – б.

Вправа №6

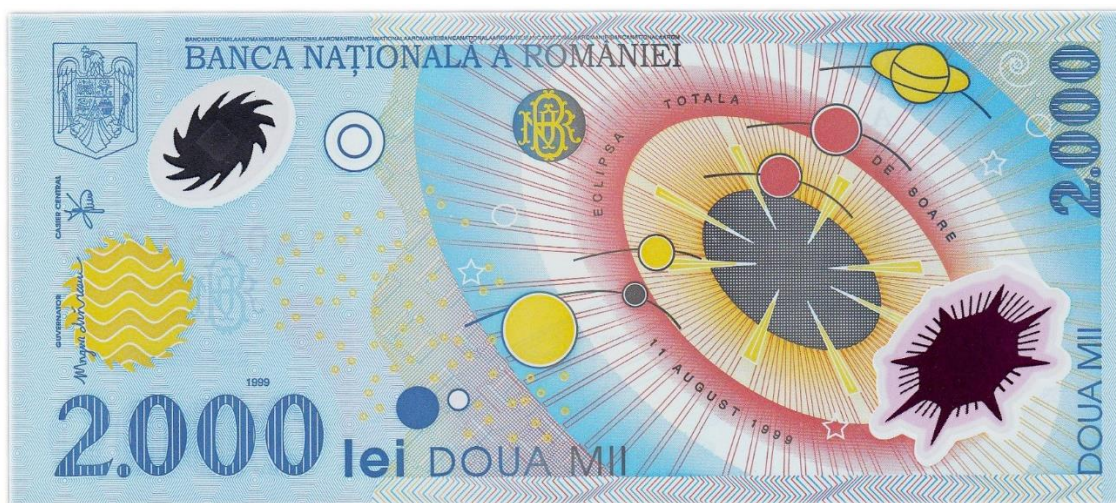
	А	Б	В	Г	Д
Великобританія				4	
Японія	3				
Аргентина		5			
Німеччина					1
Китай			2		

Вправа №7

1. Нота, банкнота, нотаріус.
2. Банк, Ощадбанк, банкомат.
3. Форма, реформа, формальність.
4. Курс, конкурс, курсив.
5. Дар, господар, дарунок.

Вправа №8

Відповідь до питання 1: 2 серпня 1999 року Центральний банк Румунії випустив першу в Європі полімерну банкноту. Номінал банкноти – 2000 лей і вона була присвячена повному сонячному затемненню 11 серпня 1999 року, яке найкраще було спостерігати з території Румунії. Особливість цієї банкноти – спеціальне полімерне прозоре затемнене віконечко, через яке можна було спостерігати за унікальним природнім явищем.

Відповідь до питання 2: Центральний банк Норвегії змінив традиційний дизайн банкнот норвезької крони, прибравши портрети видатних особистостей. Натомість кожна банкнота розповідає про самобутність Норвегії, про її історію та природу. Так, велика

увага приділена темі моря, яке завжди посідало важливе місце в житті норвежців. На аверсі банкноти номіналом 50 крон зображено маяк, на банкнотах 100 та 500 норвезьких крон – кораблі, на 200 кронах – тріска, на 1000 кронах – морська хвиля.

Вправа №9

1 – є; 2 – а; 3 – г; 4 – е; 5 – з;
6 – б; 7 – д; 8 – в; 9 – г; 10 – ж.

Вправа №10

По горизонталі:

1. ревальвація; 2. Малин; 3. копійка; 5. карбованець; 7. деномінація; 10. Лопата;
14. нуліфікація; 17. реформа; 18. девальвація.

По вертикалі:

3. курс; 4. економіка; 6. Мальта; 8. інфляція; 9. євро; 11. Канада;
12. НБУ; 13. номінал; 15. банкнота; 16. гривня; 19. чотири.

Вправа №11

- А) Реформа, стабільність, перехід, концерт. Зайве слово – концерт.
Б) Прибуток, нуліфікація, ревальвація, девальвація. Зайве слово – прибуток.
В) Карбування, текст, лиття, друк. Зайве слово – текст.
Г) Гривня, формула, копійка, купон. Зайве слово – формула.

Вправа №12

1 – б; 2 – в; 3 – в; 4 – б; 5 – а;
6 – г; 7 – а; 8 – б; 9 – г; 10 – в.

Електронне навчальне видання
План-конспект уроку з фінансової грамотності
для учнів старшої школи на тему
“Грошова реформа: що, навіщо та як?”

Укладачі: Тригуб Олена, Сидоренко Тетяна
Художнє оформлення: Святенко Анна
Літературний редактор: Лущиків Євген
Липень 2021 рік

Національний банк України
01601 м. Київ
вул. Інститутська 9
<https://bank.gov.ua/>

Відгуки, пропозиції та зауваження
надсилайте на електронну адресу: finlit@bank.gov.ua

